

การจัดการที่ดินเทือกเขาบูโด
อีกบทเรียนเพื่อความสมานฉันท์ปลายด้ามขวานทอง

นายแพทย์สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ¹

เทือกเขาบูโดเป็นผืนป่าสำคัญในจังหวัดชายแดนใต้ มีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยบริเวณดินเขามายาวนาน แต่เมื่อมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนพื้นที่ทำกินเดิมของชุมชน ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เป็นปัญหาเรื้อรังปัญหาหนึ่งที่ชุมชนรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรม อย่างไม่รู้ตามด้วยกระบวนการแก้ปัญหาที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง ร่วมกับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน จนมาสู่ข้อเสนอต่อรัฐบาล และมีการนำเข้าสู่เสนอในการประชุมคณะรัฐมนตรี จนมีมติแก้ปัญหาออกมา นับเป็นบทเรียนที่สะท้อนการแก้ปัญหาจากระดับรากหญ้าจนนำสู่ระดับนโยบายที่น่าสนใจ

❖ เทือกเขาบูโด ตำนานแห่งป่า

เทือกเขาบูโดทอดตัวตามแนวตะเข็บ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ทิศเหนือติดอำเภอรามัน จังหวัดยะลา และอำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี เหนือยอดเขาบูโด ร่ายล้อมด้วยอำเภอบาเจาะ อำเภอยี่งอ อำเภอหรือเสาะ อำเภोजะเนาะ อำเภอแว้ง ไปจรดเทือกเขาสุไหงปาดีในจังหวัดนราธิวาส

สภาพภูมิศาสตร์เทือกเขาบูโดมีความสลับซับซ้อนและเป็นป่าดงดิบที่เป็นแหล่งพันธุ์ไม้หายาก เช่น ปาล์มบังสุรย์ หรือ ‘ลีแป’ หวายตะคร้ำแดง รวมถึงใบไม้สีทองที่มีชื่อท้องถิ่นว่า “ย่านดาโอ๊ะ” นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งนกเงือกตระกูลต่างๆ มากมาย

ดินเขาบูโดเป็นแหล่งชุมชนเก่าแก่ ซึ่งชาวบ้านหลายชั่วอายุคนทำมาหากินพึ่งพิงอยู่ในพื้นที่ป่าเขา ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เทือกเขาแห่งนี้กลายเป็นแหล่งสะสมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชนมุสลิมมายาวนาน ทั้งประวัติเรื่องราวการต่อสู้ของคนกลุ่มต่างๆ นับตั้งแต่โจรร้ายไปยันกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งได้ใช้บูโดเป็นพื้นที่เคลื่อนไหว และแหล่งหลบซ่อนพักพิง

ในปี 2508 บริเวณพื้นที่เทือกเขาบูโดได้ถูกประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ต่อมาในปี 2542 เทือกเขาแห่งนี้ ตลอดไปจนถึงเทือกเขาสุไหงปาดีซึ่งทอดตัวอยู่ทางทิศใต้ ได้รับการจัดตั้งให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี ครอบคลุมพื้นที่ 293.7 ตารางกิโลเมตรหรือ 183,562.5 ไร่ ใน 3 จังหวัด 9 อำเภอ 24 ตำบล

การประกาศเขตอุทยานได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อยู่รายล้อมป่าเขา เนื่องจากไม่มีกระบวนการจัดการและวางแผนที่ดี ทำให้ที่ดินทำกินจำนวนมากไม่ได้รับการกันแนว

¹ ปรับแต่งเนื้อหาจาก กรณีศึกษาบทเรียนจากสมัชชาสุขภาพภาคใต้ ปี 2553 จังหวัดนราธิวาส โดยสถาบันวิจัยและจัดการระบบสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ศจรส.มอ.)

เขตออกก่อน และเมื่อนำกฎระเบียบของทางการเข้ามาบังคับใช้โดยมีเจ้าหน้าที่อุทยานเป็นศูนย์กลาง จึงเกิดเรื่องกระทบกระทั่งกับชาวบ้านมาโดยตลอด

ประเด็นสำคัญที่ชาวบ้านก็รับไม่ได้ หรือยอมรับแบบไม่เต็มใจ คือ การออกประกาศเขตอุทยานทับพื้นที่ชาวบ้าน ทั้งๆ ที่ชาวบ้านไม่เคยคิดรุกพื้นที่ของรัฐเลย แต่เขาอยู่ทำมาหากินอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติมาก่อน

ความเดือดร้อนของชาวบ้านย่านเทือกเขาภูโศ สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐที่ไม่ลงตัว เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นทั่วทุกภาคของประเทศ การแย่งชิงทรัพยากรท้องถิ่นในลักษณะนี้เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่บ่มเพาะความไม่พอใจของชุมชนมุสลิมที่กระจายตัวอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

❖ สวนดุซง การอนุรักษ์แบบวิถีชุมชน

ที่ดินเขาและส่วนต่อเนื่องสู่พื้นที่เขาของเทือกเขาภูโศหากดูไกลจะเป็นเหมือนป่าเขียวขจีที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่แท้ที่จริงเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่สวนของชาวบ้าน ที่มีสภาพเหมือนป่าเรียกว่าสวนดุซง สวนดุซงเป็นสวนป่าที่มีพืชพรรณผสมผสานหลายชนิดผสมผสานพันธุ์ไม้ไว้หลากหลายสำหรับหล่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว รวมทั้งมีการปลูกต้นยางพาราของชาวบ้านขึ้นแซม

ภูจิ สาและ ชาวบ้านอีกคนหนึ่งที่ทำสวนอยู่บนเขาภูโศ ซึ่งที่ดินของเขามีอยู่ 6 ไร่ โดยบรรพบุรุษเป็นผู้บุกเบิกเช่นเดียวกัน แต่ภูจิได้พยายามประยุกต์ดุซงให้เป็นเกษตรแบบผสมผสาน “สวนดุซงแห่งนี้มีรายได้ให้เราทั้งปี นอกจากต้นทุเรียนเก่า ต้นมังคุด ต้นสะตอแล้ว ผมยังเอาต้นระกำ ต้นสละ และไม้อื่นๆ อีกหลายอย่างมาปลูกเพิ่ม สามารถเก็บผลผลิตผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามฤดูกาล”

“พวก เราได้รับความสุขสงบ อยู่ดี กินดี เพราะอยู่ได้ร่มเงาของภูโศ ผู้เฒ่าผู้แก่สอนไว้ว่า หากขึ้นไปทำสวนบนเขา ให้ช่วยกันรักษาต้นไม้ไว้ แม้แต่ไม้เนื้ออ่อนก็เถอะ เพราะมันช่วยอุ้มน้ำ ยิ่งไม้ใหญ่ยิ่งห้ามตัด คนที่นี้เลยคิดเป็นนิสัย”

สวนดุซงที่เป็นแหล่งทำมาหากินมาช้านาน การถูกตั้งเงื่อนไขให้อยู่ในกรอบที่ทางการกำหนด เช่น ห้ามตัดต้นยางพาราในสวนของตัวเอง ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม

ในมุมมองของชาวบ้าน สวนดุซงเป็นการอนุรักษ์ป่าที่สำคัญยิ่ง เพราะวิถีชีวิตของคนในชุมชนยังพึ่งพาป่าและสวนที่ผสมผสานกัน คำว่า ‘อนุรักษ์’ ที่ทางการนำมาใช้ในภูโศ ด้วยการประกาศกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมาย เป็นคนละความหมายของการอนุรักษ์ในวิถีชาวบ้านที่นี่ แต่ชาวบ้านที่นี่กลับคิดต่าง ต่างเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเอากฎหมายที่บังคับใช้ที่อื่นเข้ามา เพราะรอบภูโศมีวิธีการดูแลและจัดการกันเองโดยวิถีประชา หากใครทำผิดจะมีเสียงร่ำลือและเสียงแซวในร้านน้ำชา แค่นี้ก็ทำให้เกิดความระอวย จนคนที่ละเมิดข้อห้ามชุมชน ไม่กล้าทำผิดอีก

ทางการส่งคนข้างนอกมาอยู่ แม้เขาจะรู้ได้อย่างไรว่าป่าหมดไปแล้วก็ไร แม้จะนั่งเสลิกอปเตอร์ดูจะเห็นชัดเจน แต่ก็กลัวว่าป่าถูกตัดทำลายไป ไม่สามารถหยุดการทำลายป่าได้จริง เพราะป่าได้เป็นของหลวงก็ให้หลวงรักษา ไม่ใช่ป่าของชุมชนป่าของคนทุกคนในชุมชนที่ต้องช่วยกันรักษา แต่ในทัศนะชาวบ้านคิดว่า การเอากฎหมายมาใช้อย่างเดียวไม่เป็นผล สิ่งที่สำคัญคือเรื่องของจิตสำนึก

❖ บาเจาะ จากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

เดิมพื้นที่อำเภอบาเจาะ เป็นส่วนหนึ่งของเมืองสายบุรี มณฑลปัตตานีในปี ร.ศ. 127 ได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอเรียกว่า “กิ่งจำปาคอ” อีก 1 ปีถัดมา ร.ศ.128 ได้ยกฐานะเป็น อำเภอจำปาคอ พ.ศ. 2461 เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอบาเจาะเหนือ ในปีเดียวกันได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งในพื้นที่ หมู่ที่ 2 ตำบลบาเจาะ เรียกว่าอำเภอบาเจาะ ในปี พ.ศ.2474 ได้โอนท้องที่อำเภอบาเจาะ มาขึ้นกับจังหวัดนราธิวาส จนถึงปัจจุบัน

อำเภอบาเจาะ มีพื้นที่เขตปกครองทั้งหมด 6 ตำบล 46 หมู่บ้าน มีประชากรกว่า 47,000 คน พื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ในจำนวน 5 ตำบล 15 หมู่บ้าน ดินเขตเทือกเขาบูโด ราษฎรได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2251 ดังที่มีการก่อสร้างมัสยิดตะโละมานะ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลลูโบะสาวอ ซึ่งเรียกว่ามัสยิด 300 ปี หรือ วัดเชิงเขา ที่ชาวบ้านรู้จักกันในนามหลวงพ่อแดงแห่งวัดเชิงเขา ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านเชิงเขา ตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2351

เมื่อปี พ.ศ. 2508 ได้มีการออกกฎกระทรวง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ขึ้น เพื่อกันแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติในเขตเทือกเขาบูโด - เขาตะเวง อำเภอสุไหงปาดี ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ในพื้นที่ 3 จังหวัด

ต่อมาได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2542 กำหนดบริเวณที่ดินเทือกเขาเรือเสาะ ป่าชิงอ และป่าบาเจาะ ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด 9 อำเภอ ประกอบด้วย จังหวัดนราธิวาส 7 อำเภอ จังหวัดยะลา 1 อำเภอ และจังหวัดปัตตานี 1 อำเภอ โดยอำเภอบาเจาะ เป็นหนึ่งในอำเภอที่มีการประกาศกันเขตป่าสงวนฯ และเขตอุทยานแห่งชาติบูโด - สุไหงปาดี ด้วยครอบคลุมพื้นที่ ตำบลปะลุกาสาเมาะ ตำบลบาเจาะเหนือ ตำบลกาเยาะมาตี ตำบลบาเจาะ และตำบลลูโบะสาวอ รวม 5 ตำบล 15 หมู่บ้าน กินเนื้อที่ประมาณ 11,496 ไร่

การประกาศเขตป่าสงวนดังกล่าว จึงทำให้ราษฎรได้รับผลกระทบโดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจ วิถีชีวิตในชุมชนตลอดจนอัตลักษณ์เฉพาะของพี่น้องชาวบ้านในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

❖ ทวนเดิมของกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อสิทธิชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ อันประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ทั้งเมืองและชนบท การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน กรณีอุทยานแห่งชาติบูโด – สุไหงปาดี / อุทยานแห่งชาติซีโป การแก้ไขปัญหาที่ดินนิคม การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน การขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชน ประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กับปัญหาของพี่น้องประชาชน มานับตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 เป็นต้นมา

จากความพยายามของขบวนการชุมชนในพื้นที่และได้แรงสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้เกิดองค์กรและเครือข่ายการขับเคลื่อนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เกิดแกนนำที่มีศักยภาพ และทางชุมชนรู้สึกถึงความสำคัญงานพัฒนาในพื้นที่โดยชุมชนเอง ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดี ที่ทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเข้ามาสนับสนุน โดยยึดชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา ด้วยชุมชนเอง

ภายหลังเกิดเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ขึ้น และได้มีการนำประเด็นความเดือดร้อนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศเขต อุทยานบูโด-สุไหงปาดีเข้าไปหาหรือ

กอส.มีข้อสรุปที่ให้เป็นข้อเสนอต่อรัฐบาล คือ

1. อนุญาตให้ชาวบ้านสามารถโค่นต้นยางพาราที่หมดอายุในที่ดินทำกินของตัวเองในเขตอุทยานได้
2. ให้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ช่วยเหลือเกษตรกรในการปลูกยางทดแทน

คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน ในศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือ ศจพ.ได้ดำเนินการแก้ไขในเรื่องนี้ โดยเลือกเอาอำเภอบาเจาะ ซึ่งมี 5 ตำบล 15 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบ เป็นพื้นที่นำร่อง ทำให้เกิดโครงการกรณีศึกษาการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน กรณีเขตอุทยานแห่งชาติบูโด – สุไหงปาดี ทับที่ทำกินชาวบ้าน พื้นที่นำร่อง อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งขับเคลื่อนโดยเครือข่ายองค์กรชุมชนร่วมกับหน่วยงานองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ปัญหาในมากที่สุด

❖ หลักคิดที่ใช้ในการดำเนินการ

การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติเทือกเขาบูโด-สุไหงปาดี จะต้องมีสามส่วนที่สำคัญ ดังนี้

หนึ่ง คือ กลไกการขับเคลื่อน ซึ่งจะยึดขบวนที่ทำงานในพื้นที่ที่มีอยู่แล้ว เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน ประสานความร่วมมือ การสร้างความเข้าใจ สืบหาข้อมูล และการจัดเวทีประชาคม

สอง คณะกรรมการโครงการ ซึ่งจะต้องดำเนินการในลักษณะกองทุนในระดับหมู่บ้านหรือตำบล โดยมีคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับการแต่งตั้งโดยทางการ ประกอบด้วย ตัวแทนองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้แทนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้รู้ในชุมชน เป็นต้น

สาม คณะกรรมการกลั่นกรองโครงการแก้ปัญหาที่ดิน หรือ ผู้ได้รับสิทธิ จะต้องได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด จะมีสามระดับด้วยกัน ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนท้องถิ่น ผู้แทนผู้นำท้องถิ่น ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนผู้นำศาสนา และ ผู้แทนปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น โดยมีจำนวนที่เหมาะสม ทำหน้าที่กลั่นกรองรับรองโครงการ และผู้ได้รับผลประโยชน์ ที่ผ่านการรับรองจากเวทีประชาคม เป็นต้น

❖ กระบวนการทำงาน 9 ขั้นตอน

กระบวนการในการแก้ไขปัญหาที่ดินในเทือกเขาภูโด ประกอบด้วย

1. แต่งตั้งคณะทำงานกรณีศึกษาปัญหาที่ดินทำกินเพื่อถวายเป็นราชกุศลเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 โดยนายอำเภอได้แต่งตั้งคณะทำงาน จำนวน 24 คน เป็นผู้แทนจากหน่วยงานระดับอำเภอ, จังหวัด, ผู้นำท้องที่, ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำศาสนา
2. จัดประชุมคณะทำงาน เพื่อทราบความก้าวหน้า ตลอดจนมอบหมายภารกิจ และกำหนดแผนงานลงพื้นที่จัดเวทีประชาคมแต่ละหมู่บ้านตามพื้นที่เป้าหมาย
3. กำหนดพื้นที่เป้าหมายการแก้ไขปัญหาที่ดินภูโด - สุโขทัย อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จำนวน 5 ตำบล 15 หมู่บ้าน
4. ชี้แจงประชาสัมพันธ์ กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย ผ่านเวทีประชุมหัวหน้าส่วนราชการ ประจำเดือน การพบปะผู้นำศาสนาและประชาชน ทุกวันศุกร์ ตามมัศยิดมีปลัดประจำตำบลเยี่ยมชม (โครงการมัศยิดศัจจร) ในช่วงเดือนรอมฎอน และเวทีประชาคมหมู่บ้าน
5. อำเภอปิดประกาศล่วงหน้า 7 วัน เพื่อให้ราษฎรผู้ต้องการพิสูจน์สิทธิในการถือครองที่ดิน มาแจ้งต่อที่ทำการกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ที่ตนมีที่ดินถือครองอยู่ ตั้งแต่วันที่ 21 - 27 เดือนกันยายน พ.ศ.2550
6. อำเภอได้จัดพิมพ์รายชื่อราษฎร ที่แจ้งขอพิสูจน์สิทธิในการถือครองที่ดิน พร้อมปิดประกาศรายชื่อ ณ ที่ว่าการอำเภอ, ที่ทำการกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ทุกแห่ง เพื่อให้ผู้มีสิทธิใดในที่ดิน ร้องคัดค้านสิทธิ์ต่อ

นายอำเภอบาเจาะ และให้ราษฎรที่ต้องการเพิ่มชื่อในการขอพิสูจน์สิทธิ์เรื่องที่ดิน
ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ประกาศ

7. คณะกรรมการลงตรวจแปลง ตามรายชื่อที่ผ่านประชาคมแล้ว ตรวจสอบตัวบุคคลตามที่
แจ้งไว้ ตรวจสอบจำนวนเนื้อที่จริงตามที่แจ้งไว้ ตรวจสอบการทำประโยชน์ในที่ดินจริง
ตามที่แจ้งไว้
8. ประชุมร่วมหน่วยงานสนับสนุนพื้นที่แก้ไขปัญหาที่ดิน เพื่อปรับฐานข้อมูลทุกฝ่ายให้เป็น
ฐานข้อมูลเดียวกัน และจัดกลุ่มประเภทปัญหา พร้อมแนวทางแก้ไข
9. นำเสนอแนวทางการแก้ไขต่อที่ประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ทำกิน ศจพ.
ครั้งที่ 1

❖ ผลที่ได้/ผลลัพธ์/ผลกระทบเชิงนโยบาย

จากกระบวนการที่ขับเคลื่อนของเครือข่าย ทำให้เกิดข้อเสนอในการผลักดันระดับนโยบาย
คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน ในศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือ ศจพ. ได้ดำเนินการแก้ไขในเรื่องนี้ โดยเลือกเอาอำเภอบาเจาะ ซึ่งมี 5
ตำบล 15 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบ เป็นพื้นที่นำร่อง

ชาวบ้านและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันเก็บข้อมูลและทำประชาคมอยู่หลายครั้ง
พร้อมกับทำการสำรวจ จนกระทั่งแยกกลุ่มปัญหาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ที่ดินอยู่นอกเขตอุทยานฯ และป่าสงวน แต่ไม่มีแนวเขตที่ชัดเจน ทำให้ไม่มีการออก
เอกสารสิทธิ์ให้ชาวบ้าน โดยมีชาวบ้านได้รับผลกระทบ 745 ราย จำนวนที่ดิน 4,116 ไร่
2. ที่ดินอยู่ในเขตอุทยานฯ แต่อยู่นอกเขตป่าสงวน มี 795 ราย จำนวน 4,942 ไร่ และ
3. ที่ดินอยู่ในเขตป่าสงวนมี 264 รายจำนวน 2,439 ไร่

ในขณะนั้น นายอำเภอสายัณห์ ชนะชัยวงศ์ นายอำเภอบาเจาะ ซึ่งเป็นแกนกลางที่เข้าไป
ร่วมแก้ปัญหา จึงทางออกว่า กรณีที่ชาวบ้านอยู่นอกเขตป่าสงวนและนอกเขตอุทยานฯ ได้มีการ
สำรวจร่วมกันแล้ว เพื่อพิสูจน์การถือครองที่ดินและการเข้าไปทำประโยชน์ ซึ่งขั้นต่อไปกรมที่ดิน
จะมารังวัดเพื่อออกเอกสารสิทธิ์ต่อไป

ทั้งนี้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินอำเภอบาเจาะ ได้มีมติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไป
ดำเนินการต่อให้แล้วเสร็จภายใน 9 มกราคม 2551 คือ

1. ที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติมอญให้สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 นำไปตรวจสอบ
2. ที่ดินนอกเขตอุทยานมอญให้สำนักงานที่ดินไปตรวจสอบ
3. ที่ดินในเขตป่าสงวนมอบให้สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 19 นราธิวาสและศูนย์
ปฏิบัติการที่ดินป่าไม้ ปัตตานี ไปตรวจสอบข้อมูล

ส่วนการแก้ปัญหาระยะสั้น เดิมที่ชาวบ้านไม่สามารถตัดต้นยางที่หมดอายุได้ก็จะอนุญาตให้มีการตัดได้ เพียงแต่อย่าตัดพร้อมๆกันทีละมากๆ ซึ่งทางอุทยานฯกลัวว่าจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีการหาทางออกร่วมกันว่า ทอยตัดได้ปีละ 5% ของพื้นที่ปลูกยางในเขตนั้นๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ให้ชาวบ้านไปตกลงกันเอง นอกจากนี้ยังได้เชิญสำนักงานสงเคราะห์การทำสวนยาง (สทย.) มาร่วมวางแผนปลูกยางใหม่ด้วย

❖ จากมติในพื้นที่ผู้มติ กรม.

การขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาทางทับซ้อนของที่ดินในเขตพื้นที่เทือกเขาบูโด ได้ขับเคลื่อนมาจากระดับล่างในระดับหมู่บ้าน จนถึงระดับจังหวัด และในที่สุดก็มีการนำเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาต่อคณะรัฐมนตรี จนในการประชุมคณะรัฐมนตรี(กรม.) เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2551 เห็นชอบแนวทางการแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ประกาศอุทยานบูโด-สุโขทัย ตามที่ศูนย์อำนวยการจัดการความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สจพ.) นำเสนอ หลังจากประชุมกันในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ร้อยละ 90 มาหลายรัฐบาล

มติ กรม. ในการแก้ปัญหาดังกล่าวมี 2 ข้อคือ

1. เห็นชอบแนวทางการตัดโค่นยางพาราที่หมดอายุเพื่อปลูกใหม่ทดแทนในสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 4 ของพื้นที่ปัญหาที่ดินเพื่อไม่ให้กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และจัดให้มีกลไกการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย นายอำเภอ ผู้แทนอุทยาน ผู้แทนสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4 สำนักงานกองทุนสงเคราะห์ยางพารา และผู้แทนชุมชนเป็นผู้พิจารณาร่วมกัน
2. เห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการแก้ไขปัญหาเอกสารสิทธิราษฎรผู้เดือดร้อนในเขตอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ที่ได้มีการจัดทำข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลร่วมกันเรียบร้อยแล้ว ดังนี้
 - 2.1 ให้กรมที่ดินเร่งรัดตรวจสอบและออกเอกสารสิทธิโดยเดินสำรวจออกโฉนด ให้กลุ่มที่ดินที่อยู่นอกเขตอุทยานและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ 745 ราย 994 แปลง จำนวนประมาณ 4,116 ไร่
 - 2.2 ให้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิที่ดินของราษฎรที่อยู่ในที่ดินที่อยู่ในเขตอุทยาน (ส่วนที่นอกเขตป่าสงวน) จำนวน 795 ราย 1,108 แปลง 4,942 ไร่ และที่ดินที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ 322 แปลง 2,439 ไร่ ที่ได้มีการจัดทำข้อมูลและแผนที่รายแปลงแล้ว โดยให้อำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการพิสูจน์สิทธิในการถือครองที่ดินของราษฎรระดับ อำเภอ ซึ่งมีองค์ประกอบจากทุกฝ่ายที่ร่วมกันจัดทำข้อมูลแก้ไขปัญหาดินและใช้ข้อมูลเป็นที่ยอมรับร่วมกันแล้ว เป็นฐานในการพิสูจน์สิทธิ ซึ่งในกรณีพิสูจน์ได้ชัดเจนว่ามีกรถือครองก่อนการประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ปี 2508 และประกาศเป็นเขตป่าอุทยานแห่งชาติ ปี 2542 และมีการทำประโยชน์ที่ดินต่อเนื่อง

ให้มีการดำเนินการกันพื้นที่ทำกินออก จากเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตอุทยานแห่งชาติตามกฎหมายนั้น โดยเร่งด่วน

- 2.3 ให้เร่งรัดการแก้ไขปัญหาตามแนวทางที่อำเภอบาเจาะได้ดำเนินการในพื้นที่ บริเวณอุทยานบูโด-สุโหงปาดี อีก 8 อำเภอที่ยังไม่ได้ดำเนินการ โดยให้สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศสนับสนุนภาพถ่ายดาวเทียม (Digital File) มอบให้คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน ศจพ.เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาให้ครอบคลุมพื้นที่ปัญหาที่ดินสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ทั้งนี้ ให้ประสานกรมทรัพยากรธรณี และองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องด้วย

สิ่งที่รัฐบาลเห็นชอบในเรื่องดังกล่าว ทำให้คนในพื้นที่นาร่องมีผู้รับประโยชน์จากการแก้ปัญหาจำนวนมากกว่า 1,500 รายจะเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นรูปธรรมของการสร้างความสมานฉันท์และลดความขัดแย้งในพื้นที่ๆจับต้องได้

และหากได้ดำเนินการในแนวทางที่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการแก้ปัญหา สนับสนุนให้มีกลไกร่วมระหว่างประชาชนที่เดือดร้อนกับหน่วยงานท้องถิ่น โดยผู้เดือดร้อนมีส่วนสำคัญในการจัดทำข้อมูลให้ชัดเจน จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาดำเนินการได้โดยเร็ว เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย พร้อมให้มีการพัฒนาทักษะฝึกอบรมการจัดทำข้อมูล การทำแผนที่ทำมือ การลงข้อมูลในแผนที่มาตรา 1: 4000 การใช้ระบบภูมิสารสนเทศ GIS การวัดค่าพิกัด GPS ให้กับเยาวชน ผู้นำชุมชน จะช่วยพัฒนาผู้นำเพื่อการทำงานที่รวดเร็วขึ้นเหมือนดังเช่นที่ใช้แนวทางที่ว่านี้ในพื้นที่นาร่อง 5 ตำบล ในอำเภอบาเจาะที่ผ่านมา ก็จะเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนปัญหาที่ดินในพื้นที่อื่นๆได้ด้วย

❖ ความหวังที่ยังไม่ขยายตัว ของการจัดการที่ดินเพื่อคนพื้นถิ่น

การแก้ปัญหาที่ดินอุทยานแห่งชาติเทือกเขาบูโด-สุโหงปาดี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จนสามารถแก้ปัญหาการประกาศเขตอุทยานซ้อนทับที่ดินทำมาหากินเดิมของชุมชนได้บางส่วน นับเป็นแสงสว่างปลายอุโมงค์สำหรับการแก้ปัญหาในลักษณะเดียวกันของทั่วประเทศ

กระบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิในที่ดินทำกินดั้งเดิม จากเดิมที่เคลื่อนในลักษณะการเรียกร้อง การทำความเข้าใจในตัวหน่วยราชการ ได้มีการพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนเป็นข้อเสนอและผลักดันในเรื่องสิทธิชุมชนและความเป็นธรรม โดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย ทั้งการต่อสู้ด้วยข้อมูล การเคลื่อนไหวด้านสิทธิชุมชน การประสานพลังจากองค์กรภายนอกมาสนับสนุน การสร้างกลไกมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหากับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกรมป่าไม้และจังหวัดนราธิวาส จนสามารถแก้ปัญหาหลุดวงไปได้มาก

ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้แม้ที่ผ่านมาจะไม่ได้เรียกว่าเป็น “กระบวนการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย” อย่างชัดเจนก็ตาม แต่โดยเนื้อหาและกลวิธีนั้น เป็นไปตามแนวทางการขับเคลื่อนด้วย

กระบวนการทางนโยบายอย่างชัดเจน จึงเป็นอีกบทเรียนที่มีคุณค่าจากจังหวัดปลายทางสุดด้านขวาน
จังหวัดนครราชสีมา

สิทธิในที่ดินทำกินเป็นสิทธิชุมชนที่สำคัญ การขับเคลื่อนในครั้งนี้จะเป็นต้นแบบในการ
แก้ปัญหาที่ดินที่มีการซ้อนทับกับการประกาศเขตต่างๆของทางราชการ และอาจนำไปสู่การแก้
กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมด้วยในอนาคต

นโยบายโฉนดชุมชน ก้าวที่รอการขับเคลื่อนเพื่อการจัดการที่ดิน

ข้อมูลจาก "สำนักงานโฉนดชุมชน" สำนักงานรัฐมนตรี ระบุถึงแนวคิดเกี่ยวกับ "โฉนด
ชุมชน" ว่า เรื่องที่ดินทำกินของเกษตรกร นั้นเป็นปัญหาระดับชาติที่ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อความ
อยู่ดีมีสุขของเกษตรกร โดยตรงหากแต่ประเทศชาติเองก็พลอยได้รับผลกระทบไปพร้อมกันด้วย
ฉะนั้นหากปัญหาเรื่องที่ดินทำกินได้รับการแก้ไข "กระดูกสันหลัง" ของชาติมีความแข็งแรง
ประเทศชาติก็จะยืนหยัดได้อย่างสง่างาม และเข้มแข็งด้วยเช่นกัน

โฉนดชุมชน ก่อกำเนิดขึ้นมาจากแนวคิดหลักๆ 3 ประการคือ...

1. ปัญหาความยากจน หากประชาชนยังไร้ที่ดินทำกิน ไร้ที่อยู่อาศัย ก็จะเกิดการบุกรุกที่ดิน
และสิ่งตามมาคือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนที่เข้าไปครอบครอง
ที่ดิน จะทำให้ประชาชนไม่มีความมั่นคงในการถือครองที่ดิน

2. เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรม หากการกระจายการถือครองที่ดินไม่มีความเป็นธรรม หรือ
มีคนซึ่งไม่สามารถที่จะใช้สิ่งเหล่านี้ เพื่อสร้างโอกาสในการหารายได้ หรือเข้าถึงแหล่งทุน ปัญหา
ความไม่เป็นธรรมที่มีอยู่ในสังคมจะถูกตอกย้ำมากขึ้น หรือขยายตัวออกไป

3. เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการพัฒนา การแก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินต้องสอดคล้องกับ
แนวทางของการอนุรักษ์ ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องของป่าไม้ที่นับวันจะลดลง
และปัญหาที่ตามมาในเรื่องของความผันผวน ความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ปัญหาโลกร้อน ซึ่ง
จะเป็นปัญหาที่กลับมาทำลายการพัฒนาของทุกประเทศทั่วโลก

ในอดีตรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่ผ่านมา มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดิน
ให้แก่ประชาชนที่ยากจนมาโดยตลอด โดยมีการจัดที่ทำกินให้กับประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น
จัดตามพระราชบัญญัติ การจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 เป็นต้น ทว่าแต่เมื่อบุคคลถือครอง
ได้ในระยะหนึ่ง รัฐก็ออกเอกสารสิทธิ์ให้กับบุคคลนั้น เมื่อแก้ปัญหาด้วยการออกเอกสารสิทธิ์ให้
บุคคลไปแล้ว หลายคนหลายครัวเรือนเกิดปัญหาหนี้สิน ด้วยปัจจัยและสาเหตุต่างๆทำให้ที่ดินหลุด
มือไป และเมื่อเกษตรกรไม่มีที่ทำกินอีก ก็พร้อมจะไปบุกรุกในที่ดินแปลงใหม่ต่อไป

และปฏิเสธไม่ได้ว่าหลายนโยบายของรัฐ ดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาของประเทศด้านหนึ่งแต่
ก่อให้เกิดผลกระทบอีกด้านหนึ่ง เช่นการประกาศเขตป่าสงวน หรือเขตอุทยานแห่งชาติในบางพื้นที่
ที่ไม่ได้มีการสำรวจเขตและแนวเขตอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความขัดแย้งกับชาวบ้านที่อาศัย มาก่อน

ทำให้มีการต่อสู้เชิงสิทธิในพื้นที่ว่าคนได้เข้ามาอาศัยและทำกินอยู่ก่อนการประกาศเขตป่าสงวนหรือเขตอุทยานแห่งชาตินั้นๆ และกระบวนการพิสูจน์สิทธิที่ดำเนินการตลอดมา ไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนที่มีข้อพิพาทกันอยู่

ขณะที่บางพื้นที่เป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐหละหลวม ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่า และเมื่อป่าหมดสภาพ ประชาชนที่ไม่มีที่ทำกินก็เข้าไปยึดครอง ในหลายพื้นที่มีข้อมูลจากชาวบ้านว่า " กลุ่มทุนเป็นผู้จ้างให้ดำเนินการบุกรุก" สภาพการขัดแย้งและโต้แย้งสิทธิการครอบครองระหว่างรัฐกับชาวบ้าน ปรากฏให้เห็นอยู่ทุกจังหวัด ทั้งพื้นที่เขตป่าไม้ เขตอุทยานแห่งชาติ ที่สาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุ และที่อื่นๆ ที่อยู่ในการดูแลของรัฐ และที่ถกเถียงกันมากคือ พื้นที่ที่รัฐไม่ได้ใช้ประโยชน์ และประชาชนได้เข้าไปครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินนั้น

ดังนั้น แนวคิดเรื่อง "โฉนดชุมชน" เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการที่ดิน จึงเป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมสังคมที่น่าสนใจ

โฉนดชุมชน ข้อเสนอจากภาคประชาชน

ข้อเสนอเรื่องโฉนดชุมชน กำเนิดมาจากภาคประชาชนที่มีการรวมตัวกันหลายกลุ่ม โดยเฉพาะเป็นกลุ่มที่เป็นเกษตรกรที่ไร้ที่ทำกิน ทั้งในเขตเมืองและชนบททั่วประเทศ รวมทั้งภาคประชาชนในเครือข่ายอื่นๆ ซึ่งมีข้อสรุปและบทเรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการดำเนินวิถีชีวิตของตนเองว่า...

"การได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินในรูปแบบปัจเจกหรือเฉพาะตัวบุคคล สุดท้ายเมื่อเข้าสู่กลไกการตลาด ก็ต้องสูญเสียที่ดินของตนเอง ไม่สามารถรักษาที่ดินทำกินให้ลูกหลานได้ และยังมีหนี้สินติดตัวอีก" ซึ่งข้อสรุปดังกล่าว สอดคล้องกับข้อเสนอของนักวิชาการที่ทำงานด้านที่ดินที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิชุมชน

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นว่า "โฉนดชุมชน" ถือเป็นแนวทางที่สามารถทำให้รัฐบาลมีความคล่องตัวในการแก้ปัญหาที่ทำกินในหลายพื้นที่มากยิ่งขึ้น และเป็นการแก้ปัญหาที่มีความยั่งยืน 2 ประการคือ

1. รูปแบบโฉนดชุมชน จะทำให้มีกลไกในการที่จะติดตามดูแลที่ดินดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้มีการแก้ปัญหาคือ เรื่องที่อยู่อาศัยหรือการเกษตร
2. การทำนโยบายโฉนดชุมชน ให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยพลังภาคประชาชนอย่างแท้จริง ในการที่จะทำให้รัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหา โดยอาศัยกลไกภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ทั้งนี้หลักเกณฑ์ของโฉนดชุมชน จะมุ่งเน้นส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนร่วมมือกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยการร่วมมือของคนทั้งชุมชน และเกิดกติกา และจะต้องถูกกำกับโดยชุมชนอาศัยหลักระบบสิทธิการร่วมกันของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญคือ...

1 เป็นการดำเนินการในพื้นที่ของรัฐที่มีความขัดแย้งการถือสิทธิการครอบครอง และที่ดินยังเป็นของรัฐ

2 ต้องเป็นชุมชนที่มีอยู่ก่อนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ.2553 ใช้บังคับไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ก่อนวันที่ 12 มิ.ย.2550

3 ให้สิทธิชุมชน โดยการรับรองสิทธิทำกิน โดยคุ้มครองให้ทำเกษตรกรรม และที่อยู่อาศัย เรียกว่า "โฉนดชุมชนทั้งผืน" และมอบให้ชุมชนเก็บรักษาแต่จะไม่ให้สิทธิกับปัจเจก หรือ เฉพาะบุคคล

4 ต้องร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยไม่ให้มีการบุกรุกป่าเพิ่มเติม

5 สามารถดำเนินการเพิกถอนได้ หากดำเนินการผิดระเบียบและเงื่อนไขการใช้ประโยชน์ที่ดิน

6 รัฐเข้าไปพัฒนาคุณภาพชีวิต และร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการ

โฉนดชุมชนชนไม่เพียงแต่จะทำหน้าที่ในการรักษาที่ดินไว้สำหรับชุมชนเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นเอกสารในการจ้างงาน กู้ยืม เพื่อใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตรและในครัวเรือนอีกด้วย โดยจะใช้กู้ยืมจากกองทุนออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นภายในกลุ่มปฏิรูปที่ดินของแต่ละชุมชน เป็นการแก้ปัญหาความต้องการจ้างงานที่ดินกับสถาบันการเงินภายนอก ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อยและชุมชน

ทั้งนี้โฉนดชุมชน ที่ออกให้แก่ชุมชนแต่ละครั้งจะมีระยะเวลา ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ ในที่ดินของรัฐ ซึ่งชุมชนสามารถขออายุการใช้ประโยชน์ในที่ดิน โดยยื่นเรื่องที่สำนักงานโฉนดชุมชน เพื่อเสนอให้คณะกรรมการพิจารณา และหากชุมชนได้มีการกระทำผิดต่อกฎหมายหรือข้อกำหนดตามประกาศของคณะกรรมการฯ ก็มีสิทธิถูกเพิกถอนโฉนดชุมชน

หัวใจสำคัญของ "โฉนดชุมชน" คือการให้สิทธิชุมชน ในการบริหารจัดการที่ดินของรัฐร่วมกัน ชุมชนได้ใช้ประโยชน์และวางกติกาในการบริหารจัดการที่ดินแบบรวมหมู่ และยังถือเป็นหลักประกัน สำหรับการมีที่ดินทำกินแบบยั่งยืน

บทส่งท้าย

การขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาการทับซ้อนของที่ดินในเขตพื้นที่เทือกเขาบูโด จนมีมติคณะรัฐมนตรี(ครม.) เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2551 เห็นชอบแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ประกาศอุทยานบูโด-สุไหงปาดี โดยยินยอมให้ชาวบ้านที่อยู่มาก่อนสามารถทำประโยชน์ในที่ดินของตนเองได้

ประกอบกับแนวคิดโฉนดชุมชนได้รับการยอมรับจากรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ทำให้โอกาสที่จะมีการจัดการที่ดินเพื่อให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินของตนเองใน

